

Jorge A Yáguez

6 d • 6

...

En el *Tempos Novos* de este mes aparece, con cierto retraso respecto al momento álgido del debate, nuestra colaboración, de Carmela y mía, sobre algo que hemos trabajado bastante en otro tiempo, la relación entre científicos o expertos y representantes políticos en la toma de decisiones públicas

“EXPERTOS” E “POLÍTICOS” EN CONTEXTOS DE RISCO.

O CASO DA PANDEMIA COVID-19.

(Aparecido en *Tempos Novos*, Xaneiro 21, nº 284)

(Nota do profesor: Escolma de fragmentos significativos)

A pandemia COVID-19 desatou vivas controversias sobre as medidas tomadas polos distintos gobernos, e algúns grupos de científicos chaman a “despolitizar a toma de decisións e deixar o control da pandemia en mans dos expertos”. Nese sentido fíxose público o manifesto firmado por 55 asociacións do ámbito científico-sanitario que reclaman o temón do barco. En prestixiosas revistas como *Nature*, *Science* ou *The Lancet*, discútense sobre as medidas empregadas polos gobernos e fálase en termos abertamente políticos, o que non é frecuente.

Sucede que a COVID-19 é unha mostra das dificultades para establecer procedementos, tomar decisións e asignar responsabilidades, que caracterizan aos contextos de risco. Son asuntos estes que non se resoven con fórmulas reducionistas, involucran unha enorme pluralidade de perspectivas e poñen en relación a numerosas áreas de coñecemento que amplían o espectro do que podemos definir como *experto*. Son contextos que están rodeados de incerteza e controversia, pois non se pode garantir nin asegurar o resultado, e que nos

obrigan a reformular os protocolos de toma de decisións nunha liña que abre novos ámbitos para entender a política e a súa relación coa ciencia.

Dalgunhas das opinións que se escoitan se desprende, porén, unha moi deficiente concepción do que se entende por *ciencia* e por *política*, e do nexo entre ambas. Isto é o que sucede cando o científico di que son eles os que saben e non “os políticos” e que polo tanto estes deben reducirse a facer o que aqueles lles digan. Ou cando os cargos políticos din que eles só fan o que lles din os “científicos” para así dotárense dunha lexitimación fóra de toda polémica, aquela que lle outorgaría o que se supón a Verdade, así con maiúscula. Dunha concepción deste tipo de nexo, a democracia debera ser substituída pola tecnocracia, cada ministerio debera serlle entregado, mediante rigoroso concurso-oposición, a economistas, bioquímicos e agrónomos, enxeñeiros, militares de academia, médicos... segundo se tratase do ministerio de facenda, de agricultura, de obras públicas, de defensa, sanidade, etc. Quedaría a dúbida, con todo, de a quen lle entregar a presidencia. Teríamos, nese caso, que resolver previamente cal é a ciencia das ciencias.

Hai tempo, levado por un enfoque en algo semellante a este, Platón concluía que esa ciencia buscada sería á que versara sobre a Xustiza e o Ben, e que esta era a Filosofía. De onde se deducía que o rei tería que ser o filósofo. Moito máis tarde August Comte, máis acorde cos tempos, diría que esa primeira ciencia a constituiría un novo saber que deu en chamar Socioloxía. Desde hai, pois, moito tempo non deixa de agromar esa idea dun saber científico que governe a pólis. Afortunadamente entre tanto foi abríndose paso a idea ben distinta do xenial discípulo do autor de A República, Aristóteles quen fixo ver que sobre iso que se quere establecer na pólis, o Ben e a Xustiza, non hai ciencia ningunha, sobre iso cabe efectivamente racionalidade pero menos rigorosa, pois ao fin versa sobre algo continxente e que apunta non ao que hai, senón ao que debe haber. Só a capacidade de xuízo, a prudencia, sería o doado neste campo. E chegaría a dicirnos nun capítulo da súa excepcional Política, por sempre recordado na historia do republicanismo, que cando se trata de xulgar na cidade os máis xulgan mellor que un só. Que iso é o que se fai nos órganos de deliberación, como a asemblea (hoxe diríamos parlamento), que iso mesmo é o máis definitorio da política. En fin, por dicilo abreviadamente, que política non é cuestión de ciencia, senón de xuízo práctico ou prudencia, que o máis competente niso é o goberno dos máis, que tal viría ser o que nós hoxe chamamos sen máis democracia.

En efecto, o saber do científico-técnico pode dicirnos como son as cousas, os feitos e pode indicarnos como operar para conseguirmos determinados fins. Pero sobre cuestións de fins, de valores, de intereses, do que é equitativo ou non..., diso que tratamos no goberno da cidade, sobre iso só cabe o ditame dos políticos, isto é, non de ningún profesional especial, como parece querer dicirse cando se acostuma falar de “os políticos” - que hai ata de quen fala da súa “carreira política”- dos cidadáns, con máis ou menos responsabilidades.

Que dúbida cabe que para xulgar do mellor modo e decidir ben é imperioso escoitar o que nos digan os científicos, técnicos e expertos en xeral, pero

finalmente non serán eles quen tomen a decisión, senón os cidadáns ou os por eles designados. Non abonda, claro, con saber delimitar, ao menos idealmente, estes campos, cómpre ter moi presente a complexidade enorme nun e noutro. Pensemos que hoxe nos desenvolvemos en sociedades masivas, heteroxéneas e diferenciadas, cunha diversidade de clases e intereses, moitos en conflito, diversidade de culturas e subculturas, de información, etc. Teremos, pois, que dispoñer de institucións que poidan integrar unha ampla diversidade de perspectivas, de acollelas nunha ampla deliberación, capaces de negociar, de obter equilibrios, etc. Do lado da tecno-ciencia, a situación non é mais simple. Non é precisamente un compendio de verdades únicas aceptadas por toda a comunidade científica, como se de xeometría se tratara, en que cada conclusión fose teorema. A ciencia coa que operamos non é esa – e, sen ánimo de complicar as cousas, aquela, a xeometría, tampouco non é tan sinxela. As veces cando tanto políticos como científicos apelan á ciencia parecera que esta fose do carácter inapelable das leis da adición aritmética, que só a risco de loucura un dubidaría ou negaría. Non é esa a situación da ciencia hoxe, non é ese o tipo de saber ao que acudimos. Cando se require unha decisión relativa a algún mal da sociedade, non só non hai unha soa ciencia á que acudir, nin esta é do carácter da xeometría euclidiana (hai outras). Son un conxunto de ciencias e disciplinas, e tamén de técnicas que non nos ofrecen unha resposta única na que toda a comunidade científica estea de acordo. A miúdo ofrecerannos varias, con marxes de probabilidade no seu cumprimento e relativas a situacións non xeneralizables universalmente, e con custes ou sacrificios moi distintos segundo a quen afecte, etc.

Así, nunha crise como esta, xerada polo Sars-CoV-2, necesitamos moi distintos saberes e a intervención de moi diversos técnicos ou expertos. Necesitamos epidemiólogos para comprender a evolución do virus nas distintas poboacións; matemáticos e estatísticos cos seus modelos para describir esa evolución; virólogos que identifican o novo virus, as súas características moleculares, o seu comportamento; inmunólogos que estudan a resposta do noso organismo, as alteracións que o virus induce e as posibles vías para a súa neutralización; microbiólogos e expertos en técnicas de detección; precisamos de expertos en sistemas de saúde para coordinar e organizar a resposta hospitalaria do sistema; médicos de distintas especialidades involucrados nos tratamentos das variadas complicacións que ocasiona o virus, enfermeiros; investigadores do sector farmacéutico á busca de novos tratamentos e vacinas; e ademais xestores que calculan os gastos; expertos en dereito que atendan aos marcos legais posibles de acción; técnicos das administracións locais coñecedoras dos recursos humanos e sanitarios dispoñibles en cada lugar; ao que teremos que engadir expertos doutras áreas implicadas: economistas, sociólogos, educadores, psicólogos... Todos eles achegan unha parte dos saberes e técnicas necesarios para a toma de decisións. Os seus ditames non sempre están de acordo, entran a miúdo en conflito, non se refiren a unha única solución, senón a varias posibles e estas non afectan por un igual, na súa efectividade e nos seus custes e sacrificios que ocasiona, a todos os sectores da poboación. Isto é o que nos poden ofrecer.

E sobre esa base os cidadáns e os seus representantes terán que decidir para que os sacrificios sexan máis equitativos. Todos sabemos que unha simple recomendación técnica como pecharse nas nosas casas por un tempo determinado non supón o mesmo esforzo e custe para todos; como tamén o de pechar locais, ou confinar barriadas, non digamos cando os medios son escasos e hai que decidir a quen atender primeiro. Isto xa non supón decisións soamente técnicas, non digamos científicas, senón relativas a valores como a igualdade, a xustiza, a un modo de entender a vida en común. Son decisións políticas, e, en tanto que se apoian nese amplo abano de saberes e se toman en marcos democráticos de decisión, presumimos a súa racionalidade.

Jorge Álvarez Yágüez (filósofo)
Carmela García González (bióloga).

Guión-cuestionario de lectura:

1. ¿Cal é o tema xeral que aborda este texto xornalístico?, ¿cal é a noticia de actualidade na que se enmarca este artigo?, ¿que son *contextos de risco*?, ¿que implica a toma de decisións en condicións de riscos globais (*global risks*)?
2. En relación á toma de decisións, ¿cal sería a postura de Platón?, ¿como a argumenta?, ¿con que tipo de réxime político poderíase asociar o seu plantexamento?, ¿por que? ¿que postura defendería Aristóteles?, ¿con que razoamentos?, ¿que réxime sería compatible coas teses aristotélicas?
3. ¿Como son descritas as sociedades actuais no artigo?, ¿que tipo de ciencia require esta sociedade?, segundo Álvarez Yágüez e García González, ¿as decisións políticas son meramente técnicas?, ¿que modelo alternativo de relación entre ciencia e política propón o artigo?